

faktem, že ihned po vypuknutí války státy válčící suspendovaly cla obilní se zřejmým účelem působiti ke snížení cen — Francie již 31. srpna 1914, na samém počátku mobilisace, Německo v září a Rakousko v říjnu 1914.*)

§ 19. Obchodní politika po světové válce.

Po válce zachvátil skoro veškeru Evropu i Americkou Unii tím silnější proud ochrannářský. Kromě obecných příčin shora vytčených působil u států západoevropských německý vývoz po válce opět rozmohlý a podporovaný nízkou valutou; specifická, zvláště příkrá opatření proti německému dovozu později v mírnější formě zevšeobecňována proti přivozu ze všech států ostatních.

V Anglii způsobila světová válka zprvu nadbytek zaměstnání dodávkami válečného materiálu při silně zmenšeném počtu dělnictva. Po válce tím ostřejší nastal odraz. Vypadlo z odbytu Rusko a silně i Německo, ohromně vzrostla soutěž Ameriky i Japonska, výrobní náklady anglického zboží silně zdraženy vysokými daněmi, počet nezaměstnaných rostl do milionů. Chopeno se tudíž celní ochrany pro průmysl, aby mu zbyl alespoň trh domácí. »Safeguarding of Industries Act« zavedl od 1. října 1921 zase hodnotná cla na produkty »základních průmyslů« (Key-industries), potřebných s hlediska národohospodářské soběstačnosti státu, j. optické a měřičské a j. vědecké přístroje, porcelán, některé vzácné zeminy a lučebniny a pod., zmocnil vládu zatížení clem 33 $\frac{1}{2}$ % hodnoty zboží dovážené, nabízí-li se buď pod výrobní cenou země, z níž pochází (dumping), nebo prodává-li se následkem znehodnocené měny této země v Anglii pod výrobní cenou anglickou (valutní dumping), jednáno o zákaz přivozu německých barviv na dobu 10 let, leda se zvláštní licencí a spor záhy se rozšířil v obnovu stoletého zápasu o svobodnou tržbu a celní ochranu vůbec. Když v říjnu 1923 říšská konference zástupců dominií přijala princip vzájemné preference, rozvinul v listopadu konservativní premiér Baldwin znovu program celní ochrany s výhodným přednostním tarifem pro dominia a s opatřeními sociálněpolitickými (lepší starobní a invalidní zaopatření a podpora nezaměst-

*) Ve Francii, zemi důsledné agrární ochrany, byla obilní cla znovu zavedena, když pro nesnadné poměry obchodní i dopravní stát sám převzal monopol obilního importu (stát — obilní importér platil clo státu — finančníkovi).

naných). Ani obilí ani maso nemělo býti zatíženo. Avšak při volbách do parlamentu v prosinci 1923 obavy z opětného zdražení zboží a zájmy exportního průmyslu i námořní dopravy, pojišťovatelství, skladnictví atd. spojily se proti ochranným cům a pro ponechání tradiční tržební svobody. Vláda Baldwinova padla a v lednu 1924 nastolen socialistickoliberalní kabinet Macdonaldův, však bez pevné parlamentní většiny.

Od 1. dubna 1923 je také obchodněpoliticky samostatným státoprávním obvodem I r s k o. Vybírá samostatně cla, prozatím ještě dle dosavadního tarifu anglického, ale stejným způsobem a v stejné výši, jako proti cizině, také proti samé Velké Británii a dokonce proti protestantskému severu Irska. V Irsku nebyvalo stopy po doktrinářské tradici a nadšenosti svobodnotržebnické, naopak bylo nevhodnému zavedení svobodné tržby mezi Anglií a Irskem rádo kladeno za vinu podlehnutí staroirských kvetoucích odvětví průmyslových, úpadek obilnictví a jednostranná převaha dobytkařství, a jako v letech 1840. bylo zrušením obilních cel rolnictví irské vydáno v anglickém odbytí v šanc nárazu sou-
těže východoevropské a zámořské, tak nyní opět zrušení dlouholetého zákazu přívozu kanadského dobytka do Anglie odstranilo v r. 1922 staré přednostní postavení Irska na trhu anglickém. Za války se sice dřívější pasivní bilance irského obchodu nerušeným vývozem do Anglie zmenšila v silně aktivní, ale proti obavě z návratu tržební pasivity chce se Irsko chrániti samostatnou celní politikou ochrannářskou, od které spolu se samostatností politickou očekává též zvýšení populace, která se od r. 1845 vystěhovalctvím do zámoří zmenšila s $8\frac{1}{2}$ na nynějších $4\frac{1}{2}$ milionů duší.

Také I n d i e používá své, poněnáhu dosažené obchodněpolitické samostatnosti (fiscal autonomy) k tomu, aby svůj mladý průmysl chránila, a to i proti samé Anglii, jest ovšem ochotna poskytnouti britskému průmyslu za určitých předpokladů celní přednosti, pokud by nezatěžovaly znatelně indické finance.

V A u s t r a l i i dle Industries Preservation Act z října 1922, jestliže měna některého státu vývozního klesla pod dvanáctinu normální hodnoty libry šterlinku, má se vybíratí při dovozu jako celní přírážka plný rozdíl mezi deklarovanou hodnotou dovozní (i s přírážkou jistého, vládou určeného zisku obchodnického) a mezi australskou velkoobchodní cenou za podobné zboží australského původu — opatření především proti importu zboží německého.

Francie měla před válkou tržební bilanci pasivní (dovoz byl jen asi z 80% kryt vývozem), platební bilanci — zvláště následkem zahraničních pohledávek odhadovaných asi na 60 miliard fr. — však příznivou. Válka, zvláště však na konec politický rozvrat Ruska, způsobila i zde »přehodnocení hodnot«. Vývoz francouzský činil v r. 1918 jen ještě 21% dovozu, v r. 1919 teprv 33% dovozu, francouzský frank klesl. V dubnu 1920 k naléhání vlády na obmezení dovozu nebo i zákazy jeho pro zboží přepychové zakázán asi pro 160 položek celního tarifu dovoz úplně, pro 20 dalších položek podmíněně, již v červenci 1920 však následkem protestů doma i v cizině obmezen zákaz dovozu na zboží čire přepychové a snížen asi na 20 položek; také zákazy vývozu zůstaly jen pro několik málo předmětů, zvl. drahokovy. Dvojitý celní tarif z 11. ledna 1892 za války stále zostřován, od r. 1916 prostým nařízením vlády. Již dne 8. července 1919 zavedena soustava zvyšovacích koeficientů, kterou se celní sazby mohly dle potřeby zvyšovati či snižovati. Dekretem z 28. března 1921 zvýšila vláda skoro všechny sazby generálního tarifu, zejm. průmyslové, na čtyřnásobek tarifu minimálního, veškeré sazby bylo dlužno mimo to násobiti přírážkovým koeficientem různě odstupňovaným a čas od času měněným (na př. hned již dekr. z 29. června 1921). Francouzský protekcionismus poškodil však opět francouzský vývoz, protože mnohé státy odpověděly naň záhy opatřeními retorsními, se Španělskem vypukla dokonce šestiměsíční válka celní.

Aby si umožnila úplně novou úpravu obchodní politiky, vypověděla Francie již za války (v dubnu 1918) veškeré obchodní smlouvy a prodlužovala je od té doby vůbec jen na krátká období, zákonem z 29. července 1919 pak byly určeny podmínky, za nichž vláda vůbec smí uzavíratí nové úmluvy obchodní. Necht Francie k výhodnostní doložce plně se tu projevila: vyclívání dle sazeb minimálního tarifu smí se ve smlouvách obchodních povolítí vždy jen pro některé druhy zboží, pro jiné jen dle sazeb jsoucích úprostřed mezi tarifem minimálním a generálním a vypočtených zvláště předepsaným postupem, veškeré celní slevy musí býti alespoň dodatečně parlamentem schváleny, všude se pečuje o ochranu duševního a průmyslového vlastnictví. Na základě starých, sice vypověděných, ale dosud platných smluv obchodních požívají některé státy dosud pro všeliké zboží tarifu minimálního (také Anglie, Belgie, Holand, Dánsko, Švédsko, Itálie, Japan), na pod-

kladě nových zákonů uzavřeny dosud zejm. smlouvy s Polskem a Španělskem. Koncem r. 1922 přestalo zmocnění vlády k modifikování sazeb, jež lze tedy nyní měnit pouze cestou legislativní. Přípravuje se nyní všeobecná revize tarifu. Při všech dosavadních smlouvách podařilo se Francii prosadit své požadavky, při některých sklídila sama téměř všechny výhody. Pouze Španělsko neposkytlo nejvyšší výhody pro veškeré zboží a vymohlo si placení cel ve zlatě.

V Itálii byl nový celní tarif, připravovaný na místo zastaralého tarifu z r. 1887 již před válkou (od r. 1913), vydán královským dekretem z 30. června 1921. Podkladem jeho jsou sazby minimální, které se pro státy, s nimiž Itálie neuzavřela smluv obchodních, zvyšují koeficienty (coefficiente di maggiorazione) s úkolem ochranným a negociačním. Sazby se rozumějí ve zlatě, ač se stanoví týdně. Tarif byl modifikován jednak tarifními smlouvami s Francií, Švýcarskem, Španělskem a Rakouskem, jednak r. 1923 i autonomně. V sazbách celních nejsou zahrnuty rozmanité dávky prodejní, spotřební, výrobní, luxusní a pod., v Itálii vůbec zavedené.

Rakousko podrželo dosud všeobecný i smluvní celní tarif z 13. února 1906 s jistými změnami, zejm. že všechna cla finančního rázu sestavena ve zvláštní finanční celní tarif, opětovně novelisovaný. Celní sazby jsou zhusta hluboko pod úroveň analogických sazeb tarifu našeho, rozumějí se ve zlatě a některá (zvl. finanční) se také platí ve zlatě nebo bankovkami v plné zlaté paritě. Národní radě byl již předložen nový autonomní celní tarif se sazbami silně zvýšenými, hlavně k účelům negociačním. Tarifní dohody uzavřelo Rakousko r. 1923 s Francií, Itálií a Belgií, s jinými jen smlouvy výhodnostní; některé (Švýcarsko, Holandsko, Dánsko a Švédsko) užívají vůči Rakousku starých smluv s bývalou říší uzavřených.

V Jugoslavií platily v jednotlivých částech nejprve dosavadní celní zákony. Teprv rozpočtový zákon na rok 1920/21 rozšířil působnost srbských zákonů co do řízení celního a zároveň srbský celní tarif z 31. března 1904 i s jeho komentářem z r. 1911 na celou říši, a protože jeho celní sazby znějí na zlaté dínary, určuje se pro placení v papírech přírázka (od ledna 1923 ve výši 800%). Vedle cel vybírá se jednak z přepychových předmětů 10%ní daň luxusní jako přírázka k celním sazbám, pro kterou se však přírázka valutní čítá pouze 200%, t. j. za 100 dinarů ve zlatě

se vybírá 400 d. v papírech), jednak z určitých artiklů spotřební daň. Zákazy dovozu zbyly jen z důvodů zdravotních a bezpečnostních (jedy, farmaceutické speciality atd.) a předměty státního monopolu (tabák, sůl, zápalky, petrolej a cigaretový papír — monopol lihový byl odstraněn —, saccharin, třaskaviny) smějí se dovážeti jen po přívolení správy monopolní a za zvláštní poplatky. Průmyslové výrobky, které se v zemi nevyrábějí nebo jen nedostatečně, a j. předměty (lodní a zdravotní materiál, nářadí hasičské a rybářské a j.) mohou se s úředním zmocněním přivážeti beze cla, jinak obsahuje celní tarif sazby maximální a minimální (tyto přísluší zejm. též Československu, Rakousku, Německu, Itálii, Francii, Anglii, Americké Unii). Vývoz je zpravidla volný až na nečetné výjimky (zakázán vývoz zlata a stříbra v mincích a prutech i ve zboží, vývoz uměleckých starožitností), vývoz dobytka dovolen jen přes určité pohraniční úřady celní se stanicemi veterinářskými. Původně ještě na Korfu v červenci 1918 zakázán skoro všechen vývoz živého dobytka a domácích zvířat, všech artiklů k výživě lidí a dobytka i vývoz zemědělských a živočišných surovin a s druhé strany dány veliké úlevy pro dovoz různých produktů a artiklů, takže první důsledek obchodní politiky nového království bylo úplné znemožnění vývozu a favorisování dovozu. Srbsko bylo totiž naprosto vybrakováno a zrekvirováno. Zákazy vývozu, zejm. v letech 1919 a 1920, vyvolaly silnou nespokojenost v zemích, odkud očekáváno zboží, potřebné pro obnovu země, hlavně v Rakousku a Československu. Když se poměry uklidňovaly, zřízena byla »Centralna uprava za trgovački promet«, aby řídila vývoz a vztahy k zemím, se kterými byly obchodní smlouvy, všechny smlouvy kompenzační však byly mařeny zhoršováním se valuty. Nestálost a výjimečnost poměrů vyvolala i kontingentování určitých vývozních druhů a zavedení vývozních cel, státní finance ohlížely se po novém vydatném zdroji příjmů, a pozornost padla v první řadě na zisky vývozců, vznikl i pokus monopolisace vývozu potravin, nízký kurs dinaru vedl k vydání četných nařízení o provozu devis a k omezování dovozu, zejm. k zákazu dovozu luxusního zboží, který však byl stále zeslabován, až konečně, jak uvedeno, nahrazen daní z obratu na luxusní zboží. V roce 1921 doplněn byl starý celní tarif podle změněných poměrů hospodářských se starým však cílem zajištění fiskálních zdrojů a ochrany domácího průmyslu; celní sazby nemohou být obchodními smlouvami ani vázány, ani zmenšovány. Rok 1922

s opětným pádem dinaru přinesl nový zákaz luxusního zboží a soustředění obchodu s devisami a valutami v Národní bance jugoslávské, tržební bilance, dosud ustavičně pasivní, stala se rokem 1923 silně aktivní.

Maďarsko bylo mírem trianonským, který vstoupil v Uhrách v platnost dne 26. července 1921, omezeno na území 91.000 km² s méně než 8 mil. obyvatelů, zbaveno největší části svého průmyslu, který byl usídlen převážně na Slovensku (lihovary, cukrovary i mlýny, průmysl železářský a textilní) a odloučeno od moře, utrpělo i po válce revolucí, sovětským panstvím a rumunskou okupací. Celněpolitické postavení Maďarska po válce nebylo dlouho upravováno, obchodní styky se státy sousedními byly téměř úplně potlačeny a kvetlo jen podloudnictví. V říjnu 1919 starý společný celní tarif rak.-uherský z roku 1907, který byl v Uhrách inartikulován za autonomní tarif uherský, uveden v působnost i proti státům nástupnickým, vláda však r. 1920 zmocněna učiniti opatření odchýlná. Protože není tarifní obchodní smlouvy s žádným státem, vybírá Maďarsko od 26. ledna 1922, kdy dosáhlo volnosti co do autonomního tarifu (do 26. července 1926 trvá ovšem pro mocnosti spojenecké a přidružené všeobecné právo na nejvyšší výhody, tudíž i co do cel), cla nikoliv smluvní, nýbrž autonomní, k nim však — na místo zákonem předepsaného placení cel ve zlatě — přírážky odstupňované dle druhů zboží a přízpůsobované poklesům měny. Kromě cel je však zahraniční obchod obmezen soustavou dovozních a vývozních povolení a zákazů, za jejíž platností maďarský průmysl jaksi skleníkovitě vybuchelý (zvl. také přeměnou mohutných závodů pro válečné potřeby ve výroby mírové) domáhá se nyní trvalé vysoké ochrany celní. Podle finančního protokolu o rekonstrukci Maďarska, uzavřeného mezi Velkou a Malou dohodou a Maďarskem, má toto vedle zřízení cedulové banky a zamezení další inflace provésti hospodářskou svoji sanaci vydáním nového autonomního celního tarifu, jímž by náležitě byl zvýšen výnos cel a odstraněny zákazy obchodu. Podle uveřejněné již osnovy je nový autonomní tarif uherský co do rozčlenění a názvosloví od dosavadního (rakouskouherského) úplně osamostatnělý, vysoce ochranářský jak co do produktů zemědělských (zvl. dobytka, masa, zeleniny atd.), tak co do strojů — i hospodářských —, výrobků textilních, kožených, železářských atd.

V R u m u n s k u nový všeobecný celní tarif ze 3. července 1921 — kromě výpovědi všech starých smluv obchodních i kromě některých zákazů dovozních — zvýšil silně celní ochranu, též zvláštní přírůžkou 100—300% na zboží polopřepychové a 1900% na zboží přepychové.

V P o l s k u, kde válečný stav skončil teprv na jaře 1921, zaveden celní tarif dne 1. srpna 1919, u sazeb se však aplikují v nejrůznější výši a s častými změnami součinitelů, dle znehodnocení měny a dle toho, jde-li o zboží přepychové.

L o t y š s k o a E s t o n s k o uzavřely 1. listopadu 1923 prozatímní dohodu o celní jednotu, která povede k vypracování nového společného tarifu celního.

Ve F i n s k u po zrušení dovozních zákazů v dubnu 1921 zvýšena cla na zboží přepychové povahy. Celní sazby určují se pravidelně vždy koncem roku pro rok budoucí, státní rada je nadto zmocněna celní sazby v určitých mezích zvyšovati i snižovati. Smluvně poskytlo Finsko Francii určité výhody, jež na jiné státy i při uzavírání obchodních smluv neaplikuje.*)

V R u s k u za války se zahraniční obchod netoliko zmenšil — ve vývozu téměř na $\frac{1}{10}$, v dovozu na $\frac{1}{2}$ hodnoty předválečné — nýbrž i přesunul teritoriálně. Před válkou šla obrovská většina ruského vývozu i dovozu (91.4%) přes hranice evropské, za války jen 55.2%, 40% ruského vývozu za války šlo přes Finsko a 31% přes hranici asijskou; v míru byly nejčetnější přístavy ruského obchodu v moři černém a azovském, za války Archangelsk.

Dvojnásobná r e v o l u c e r u s k á r. 1917 — dne 12. března odstranění carismu a dne 7. listopadu převrat bolševický — rozmetala nadobro vnější i vnitřní politickou strukturu Ruska. Od bývalé carské říše odtržena na západě velká území, z nichž utvořena řada nových států, zejm. »státy okrajové« Litva, Lotyšsko a Estonsko, jež s úplně osamostatnělým nyní Finskem odlučují téměř Rusko od moře baltického a jeho zálivů, a Polsko, Rumunsko rozšířeno až po Dněstr, z vlastního Ruska je nyní Svaz soci-

*) Přehled poválečné celní politiky v důležitějších pro nás státech, v. Dr. Josef Deyl, Celní politika ciziny, Věstník ministerstva průmyslu, obchodu a živností, 1924; zevrubnější »Přehled obchodních smluv evropských« podal Zikmund Konečný v revui »Zahraněční politika« 1923 a 1924.

alistických sovětských republik, zahrnujících na území 20·895 mil. km² na 131·299 mil. obyv. (v r. 1920).*)

Co do obchodní politiky zákonitý vnitřní obchod téměř neexistuje, byv zaměněn aparátem státní distribuce, a dovolen pouze rolnictvu pro přebytky jeho produkce. Obchod nelegální byl přísně stíhán a jeho ohniska postupně vyklizována. Vnější obchod se do ledna 1920 pro naprostou blokádu Ruska neprovozoval a byl znova zahájen, teprv když od února 1920 byly uzavírány mírové smlouvy s Estonskem, Litvou, Lotyšskem a Fínskem a když některé neutrální státy výměnu zboží s Ruskem alespoň fakticky připustily (Švédsko, Dánsko). Teprv roku 1921 uzavřelo Rusko některé úmluvy s dalšími státy (Polsko, Anglie, Německo, Norsko). Od vydání zákona o znárodnění ruské zahraniční tržby dne 22. dubna 1918 je všechen vnější obchod soustředěn ve zvláštním komisariátě, který má svá zastupitelstva v nejčelnějších obchodních a politických centrech států evropských i asijských a provádí bezprostředně svými orgány největší díl obchodů vývozních i dovozních, kdežto zbývající část se provádí pod jeho kontrolou smíšenými společnostmi dovozními a vývozními, v nichž o něco méně než polovice akciového kapitálu náleží kapitálu soukromému. V jednotlivých případech bývaly pro vývoz či dovoz zboží udíleny zvláštní licence úřadům i soukromníkům (těm arci pod kontrolou komisariátu pro zahraniční obchod). Nový všeobecný celní tarif ruský, dne 15. (28.) července 1904 v působnost vešlý nebyl sice ani za revoluce formálně odstraněn, neměl však následkem znárodnění zahraniční tržby významu, dne 9. března 1922 však vydán pro evropskou hranici nový tarif celní, který nařizuje vybírání cel ve zlatě, určuje nejvyšší cla na t. zv. zboží přepychové, t. j. jehož dovoz není prozatím žádoucí, mírnější cla na zboží rovněž nikoliv nezbytné (čaj, kávu a pod.), bezcelnost pro ne-

*) Jsou to tyto (celkem 13) obvody správní: evropské Rusko o 42 guberniích a 2 zvláštních republikách (baškirské a tatarské) i 6 autonomních územích (Karelie, Votjakové, Kalmukové, Čuvaši atd.), dále sovětské republiky Krím, Kavkazsko a Donské území (Rostov, Krasnodar, Vladikavkaz, Novočerkask), Sibiř (Omsk, Irkutsk, Krasnojarsk, Barnaul), republiky kirgizská (Orenburk, Semipalatinsk, Petropavlovsk), Turkestan (Taškend, Kokand), Daghestan, Aserbejdžan (Baku), anménská (Erzerum, Van), Georgie (Tiflis, Batum), běloruská, Ukrajina (Oděsa, Kiev, Charkov) a republika Dálného východu (Vladivostok, Blagověščensk, Čita), posléze jako spojenecké státy sovětské republiky středoasijské Buchara a Chiva (úhrnem 267.523 km² a 3.52 mil. obyv.).

postrádatelné suroviny průmyslové; spotřební dávky zavedené pro průmyslové výrobky ruské platí i pro dovážené podobné zboží zahraniční. Zároveň stanovena i cla vývozní, která v Rusku již od r. 1868 byla jen výjimkou (na hnojiva, kosti, hadry, platinu, rudy měděné a olovené, ořesinu a kaučukové odpadky — vývoz železných rud a střelných zbraní byl zakázán), která nyní však velmi rozhojněna a vývoz četných druhů zboží trvale či jen dočasně nebo za jistých okolností zakázán.

Pro poválečnou obchodní a vůbec hospodářskou politiku Německa byl rozhodujícím činitelem nepříznivý pro »ústřední mocnosti« výsledek války. Německo, které čítalo před válkou na 540.000 km² území s 67·79 mil. obyv., pozbylo mírem versailským na 72.000 km² se 6·476 mil. obyv. v Evropě a 2·95 mil. km² s 12·048 mil. obyv. v osadách zámořských, takže má dnes toliko 472.034 km² s 62·47 miliony obyvatel. Ztrátou silně průmyslového Alsaska-Lotrinska pozbylo Německo monopolu draslového, jeho železářský průmysl byl nesmírně ochromen (lotrinské rudy se zpracovávaly značnou měrou ve Vestfálsku) a německé panství na Rýně přerušeno. V náhradu za zrušení uhelných dolů v severní Francii postoupilo Německo Francii na 15 let neobmezené vlastnictví uhelných dolů v pánvi saarské, o jejímž dalším státním příslušenství rozhodne potom plebiscit. Na východě pozbylo Německo Poznaňska a Západních Prus ve prospěch Polska, jemuž zabezpečen volný přístup k moři vytvořením svobodného města Gdanska pod ochranou Společnosti národů, avšak uvnitř celních hranic Polska, a podobně odloučena od Německa Klajpeda (Memel) v zájmu nově vytvořeného státu litevského. Východní Prusy octly se mimo teritoriální souvislost s Německem. V Šlesviku ztratilo Německo plebiscitem pruh území obývaný Dány, podobně v Horním Slezsku ve prospěch Polska, Hlučínsko připadlo Československu a Eupen-Malmedy Belgii. Celní jednotu lucemburskoněmecká od 1. ledna 1919 přestala, na západě obsazeno přes 32.000 km² německého území spojenci, kteří je vyklidí po částech v 5, 10 a 15 letech, Německo musilo zavázati se k velikým naturálním dodávkám, hlavně uhelným, a k dalekosáhlým náhradám (reparacím). Námořní klausule mírové smlouvy versailské omezily válečné loďstvo německé co do počtu i co do typů lodních i co do počtu mužstva a důstojnictva při válečném námořnictvu, zakázaly Německu stavbu i držení lodí ponorných (také obchodních), jako náhradu za lodě a čluny obchodní a ry-

báarské zničené nebo poškozené událostmi válečnými musilo Německo odvésti dohodě skoro veškeré svoje námořní obchodní loďstvo větší nosností i čtvrtinu plavidel rybářských a až 20% svého lodního parku říčního. Německo bylo dále vůči vítězným státům na dobu pěti let zavázáno k naprostému přiznání nejvyšších výhod jak co do zákazů nebo obmezení dovozu nebo vývozu či průvozu zboží, tak co do cel a jiných dávek, avšak bez reciprocity, t. j. aniž mělo samo nároku na vzájemné kompenzace nebo nejvyšší výhody se strany států dohodových. V autonomii své celní politiky a v svobodě vlastního vyměřování cel však nebylo obmezováno, až na některé dočasné výjimky a na území dohodou vojensky obsazená. Co do dávek, poplatků a daní přímých i nepřímých Německo přiznalo spojeneckým mocnostem na svém území rovnost s vlastními příslušníky německými a co do provozování živností a obchodu zásadu nejvyšších výhod, posléze Německo vzdalo se i práva spoludohledu nad rybolovem v Severním moři a nad prováděním zákazu obchodu s lihovinami na širém moři.

Obchodní politika poválečného Německa byla pochopitelně v úzké spojitosti s ustanoveními, praktickým prováděním a důsledky mírové smlouvy versailské, zejm. problému reparačního. Zásadně prováděná tendence soběstačnosti projevovala se zde víc než jinde v zabraňování dovozu, zejm. cizího zboží přepychového, a v úsilí stupňovati co nejvíce německý vývoz, zvláště zboží kvalitního, a prováděti jeho cenovou kontrolu i zabezpečovati cizí trhy německému obchodu, za tím účelem pak zvýšiti a zlevniti produkci a udržovati ceny nižší cen světových, jejichž podmínkou pak opět byla nižší cena práce a technická vyspělost i organické přeskupení a soustřeďování německého průmyslu.

Poněvadž tendenci této silně napomáhal téměř stálý pokles valuty, který se vždy teprv opožděně projevoval ve stoupání nákladů výrobních, a Německo intenzivně dobývalo svých předválečných odbytišť a zaplavovalo cizí trhy vývozem zvl. produktů průmyslu strojního, chemického, hračkářského a uměleckého, chápala se cizina (Anglie, Kanada, Spojené státy, Japonsko, Holandsko, Švédsko, Norsko) již od r. 1920 rázných opatření proti tomuto valutnímu dumpingu německému.

Formálně podrželo Německo v celku autonomní celní tarif z r. 1902, pracovalo však rovněž zákazy a kontrolou dovozu. Smluv tarifních nemá, na základě nejvyšších výhod je upraven

jeho poměr obchodněpolitický s některými státy ještě předválečnými smlouvami obchodními (Nizozemsko, Dánsko, Švýcarsko a některé státy americké a j. zámořské), s jinými teprv nově po válce (Španělsko, Čína a j.). S Československem byla uzavřena dohoda již dne 29. června 1920.

V Americké Unii před válkou vývoz nečinil ani $\frac{1}{10}$ celkové národní produkce a vývoz tovarů jen asi 4% její výroby průmyslové. Poněvadž válkou světovou postiženy byly právě nejprůmyslovější státy evropské, stala se Unie nyní též dodavatelem tovarů, silně stoupl za války vývoz její nejen do bývalých evropských odbytišť v Asii a střední i jižní Americe, nýbrž i do Evropy; přebytek vývozu za léta 1915 až 1920 dostoupil 18.2 miliardy dol. Unie stala se vývozním státem průmyslovým a hospodářskou velmocí jak co do tržby a nahromaděných zásob drahokovu, tak co do obchodního loďstva i co do pohledávek za cizinou. Po válce, když první potřeba potravin a surovin v Evropě byla nasyčena, nastala již jarem r. 1920 v Americe odbytová krise, protože kupní síla evropského kontinentu nestačila odebratí zásoby obilí, bavlny, železa atd. od dřívějšíka zbylé. Zemědělská krise způsobila i pokles odbytu tovarů. Byl tudíž také v Unii, již ode dávna ochranářské, přijat k naléhání zvl. zemědělských kruhů v květnu 1921 »Emergency Tariff Bill«, nouzový tarifní zákon, jímž zavedena zprvu přechodně a pak prodloužena nová či zvýšená cla na řadu produktů zemědělských a zemědělskoprámyslových (surovou bavlnu a vlnu, dobytek, brambory, melasu, cukr a j.) a vládě umožněno vybíratí speciální clo dumpingové z veškerého zboží, jehož dovozem by byla ohrožena existence některého průmyslu amerického nebo zmařena možnost jeho zavedení ve Spojených státech. R. 1922 konečně vydán Fordney-tarif, který extrémním ochranářstvím překonává veškeré starší tarify i pověstný Payne-Aldrichův z r. 1909 a v jehož popředí jsou nyní také citelná cla agrární (na obilí, maso, citrony, švestky, ořechy, na vlnu, řepový cukr atd.), jež si vymohli dříve protiochraničtí farmáři agrárního západu a jihu.

Také Japonsko, které se za války rovněž nesmírně vzmožilo vývozem svého zboží do Indie, Číny, Ameriky a svým obchodním loďstvem povzneslo se na čtvrté místo mezi námořními mocnostmi světa, postiženo touž krisí odbytovou i vlnou protekcionismu, zvýšilo od 1. června 1921 vydatně znovu svůj ochra-

nářský celní tarif z r. 1910, zvl. v oboru železářském, strojnickém a chemickém a má rovněž klausuli antidumpingovou.

§ 20. Mezinárodní hospodářské úmluvy dle mírových smluv (čl. 282—295 sml. vers.).

Ohledně účinků války na mezinárodní obchodní smlouvy starší theorie práva mezinárodního spočívaly na názoru, že válka, působíc rozvrat všeho práva mezi válčícími státy, zrušuje i smlouvy mezinárodní, pokud nebyly právě pro případ války uzavřeny, jako na př. konvence ženevská. V novější theorii však uplatňuje se snaha zachovati v působnosti právní poměry smluvní, pokud jejich změna nebo zrušení není přímo nezbytným důsledkem válečného stavu. Smlouvy nepolitické, při kterých jde o zájem jednotlivých státních příslušníků nebo vrstev občanstva nebo o zájem mezinárodního práva soukromého, doznávají dle této theorie válkou jen dočasné suspense a uzavřením míru obnovují svou účinnost, třeba ani nebyly výslovně za obnovené prohlášeny. Ovšem praxe kloní se stále spíše k názoru, že válka způsobuje naprosté zrušení smluv mezinárodních, tedy i obchodních a plavebních, a že je po uzavření míru potřebí je výslovně obnoviti.

V poslední válce světové prohlásila Dohoda se svými spojenci veškeré své smlouvy s Německem a Rakouskem za zrušené; smlouvy uzavřené se státy neutrálními zůstaly i za války v platnosti, avšak později Francie a po ní Anglie vypověděly r. 1918 veškeré obchodní smlouvy, aby se uvolnily pro novou úpravu věcí obchodněpolitických. Širší konvence (kolektivní smlouvy), uzavřené před válkou mezi pozdějšími státy válčícími a neutrálními, zůstaly v platnosti jen mezi neutrály a se vztahem k nim, kdežto válčící strany bylo pokládati za vystouplé z právního poměru, konvencí upraveného.

Smlouva versailská řeší spornou otázku, zda mezinárodní smlouvy se válkou ruší či zda pozbývají jen po dobu války své účinnosti, tím, že ve čl. 282 a násl. vypočítává taxativně ony smlouvy, jež mají býti po uzavřeném míru mezi Německem a oněmi mocnostmi spojeneckými, které jsou jejichmi smluvními stranami, v své účinnosti obnoveny. Všechny ostatní smlouvy mezi Německem a státy spojeneckými prohlášeny za zrušené.

1. Ihned a bezpodmínečně vstoupí v platnost tyto smlouvy (čl. 282), které mají za předmět poměry dopravní po